

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ЦЕНТРАЛЬНОУКРАЇНСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ТЕХНІЧНИЙ
УНІВЕРСИТЕТ
ФАКУЛЬТЕТ ОБЛІКУ ТА ФІНАНСІВ

Кафедра фінансів та планування

ФІНАНСИ ПІДПРИЄМСТВ

методичні вказівки до виконання курсової роботи

Затверджено на засіданні
кафедри фінансів та планування,
протокол № 3
від 22 березня 2017 року

Фінанси підприємств: методичні вказівки до виконання курсової роботи /
Іщенко Н. А. – Кропивницький: ЦНТУ, 2017. – 40 с.

Укладач:

Іщенко Ніна Андріївна, кандидат економічних наук, доцент

Рецензент:

Пальчевич Галина Тадеївна, кандидат економічних наук, професор

© Фінанси підприємств,
методичні вказівки /
Н. А. Іщенко, 2017

ЗМІСТ

1. Загальні вимоги до виконання курсової роботи.....	2
2. Організація процесу виконання курсової роботи.....	3
3. Структура і зміст курсової роботи	4
4. Оформлення курсової роботи.....	5
5. Тематика курсових робіт.....	11
6. Методичні рекомендації до виконання практичної частини	12
7. Критерії оцінювання виконання та захисту курсової роботи	32
8. Список рекомендованої літератури	33
9. Додатки.....	39

1. Загальні вимоги до виконання курсової роботи

Курсова робота є однією з найефективніших форм самостійної роботи студентів. Мета курсової роботи - допомогти студентові закріпити та поглибити теоретичні знання, здобуті у процесі вивчення дисципліни «Фінанси підприємств». Виконання курсової роботи сприяє навчанню майбутнього фахівця самостійному узагальненню й аналізу інформаційних джерел (підручників, навчальних посібників, монографій, матеріалів періодичних видань тощо), статистичних і практичних матеріалів, що характеризують фінансову діяльність підприємств.

У курсовій роботі студент має показати:

- знання і правильне розуміння закономірностей, що складаються у фінансовій сфері;
- вміння працювати з інформаційними джерелами, користуватись законодавчим та інструктивним матеріалом, викладати свою точку зору на проблемні питання та робити обґрунтовані висновки щодо поліпшення фінансового стану;
- здатність використовувати здобуті теоретичні знання у процесі аналізу та узагальнення цифрового матеріалу, застосовувати сучасну методику дослідження з використанням таблиць, графіків, схем.

У курсовій роботі студент повинен глибоко і всебічно розкрити зміст обраної теми, показати розуміння конкретних форм організації фінансової діяльності підприємств різних організаційно-правових форм у різних сферах суспільної діяльності та його функцій. Особливу увагу слід надати дискусійним питанням теорії і практики фінансової діяльності підприємств. Якщо в економічній літературі відсутня єдина точка зору з питань, які досліджуються, слід навести думки різних авторів, дати їх критичну оцінку та висловити свої міркування з даного приводу. Це допоможе більш глибокому засвоєнню матеріалу.

2. Організація процесу виконання курсової роботи

Виконання курсової роботи охоплює кілька етапів:

Етапи виконання курсової роботи		Примітки
I	вибір теми	у межах групи одну тему може писати тільки один студент
II	підбір та вивчення літератури, складання попереднього плану роботи	виконується студентом самостійно
III	консультація з викладачем – науковим керівником щодо уточнення та обов’язкового затвердження плану курсової роботи	термін затвердження плану визначає викладач – науковий керівник курсової роботи
IV	написання та оформлення курсової роботи	
V	передача завершеної курсової роботи на кафедру фінансів та планування науковому керівнику для рецензування	строки визначає викладач – науковий керівник курсової роботи
VI	оцінювання курсової роботи (попередня оцінка)	здійснює викладач – науковий керівник за встановленими критеріями оцінювання
VII	захист курсової роботи (остаточна оцінка)	призначається викладачем – науковим керівником курсової роботи

Підготовка до виконання курсової роботи

Підготовку до виконання курсової роботи починають з вибору теми. Студентам надається право самостійно вибрати тему з проблематики, визначеної та затвердженої кафедрою фінансів та планування. Обравши тему, студент має чітко визначити мету курсової роботи, підібрати відповідну наукову літературу та нормативно-інструктивні матеріали.

Літературні джерела студент підбирає самостійно. Роботу з літературою потрібно починати зі складання повного списку книг, статей, нормативних документів з обов’язковим посиланням на джерело.

На основі вивчення спеціальної літератури, нормативних документів, статистичних збірників студент складає розгорнутий план курсової роботи (можливо, в кількох варіантах), який погоджує з викладачем-науковим керівником курсової роботи (Додаток А).

План - це основа роботи, тому його складання є одним із найважливіших етапів її підготовки. План повинен відобразити напрями дослідження обраної

теми, логічний зв'язок між її окремими складовими частинами, проблемну постановку окремих питань. Із складеного плану видно, наскільки студент розібрався в обраній темі, як він зрозумів проблему в цілому і зумів виділити суттєві, головні напрями дослідження. Від правильно складеного плану багато в чому залежить і кінцевий результат виконаної роботи.

Після узгодження та затвердження плану студент приступає до написання курсової роботи. Під час написання роботи план може уточнюватись. Уточнення додатково погоджується з науковим керівником.

Порядок затвердження плану курсової роботи для студентів заочної форми навчання. Кожен студент повинен повідомити старосту групи про обрану ним тему. Староста у списку студентів групи реєструє номер обраної теми і слідкує, щоб одна й та ж тема не повторювалась. Кафедра фінансів та планування призначає для кожної групи наукового керівника курсової роботи, який визначає день консультації для затвердження планів курсових робіт. На початку консультації староста передає науковому керівнику список студентів групи і номерів повідомлених ними тем. Кожен студент має бути підготовленим до консультації, ознайомитися із сутністю питання, яке він бажає досліджувати, а також скласти план роботи.

3. Структура і зміст курсової роботи

Курсова робота складається з вступу, трьох розділів, висновків та пропозицій. Кожний розділ складається з 2-3 параграфів. Крім цього, курсова робота містить список використаних джерел, додатки.

У вступі розкривається актуальність обраної теми, мета, завдання курсової роботи, вказується об'єкт дослідження, його методологічна основа, джерела і матеріали, на базі яких підготовлена робота, а також коротка характеристика структури роботи.

В першому розділі розкривається сутність поставленого питання курсової роботи. Студент повинен показати уміння узагальнити матеріал, викласти його логічно, виділити найбільш суттєві та проблемні моменти.

В другому розділі необхідно дати характеристику суб'єкта господарювання. На основі вивчення звітно-облікової документації і особистих спостережень скласти характеристику об'єкта дослідження, з'ясувати позитивні і негативні моменти його функціонування.

В третьому розділі на основі проведеного дослідження необхідно подати конкретні пропозиції щодо мобілізації виявлених резервів покращення об'єкта дослідження. Доцільність впровадження певного заходу повинна підтверджуватись необхідними обґрунтуваннями.

Висновки є загальним підсумком виконання курсової роботи. Вони повинні витікати із результатів дослідження і в стислій формі відображати зміст курсової роботи, теоретичне і практичне значення проведеного дослідження, суть конкретних рекомендацій по підвищенню ефективності фінансової діяльності підприємств.

До змісту роботи пред'являються такі вимоги:

- системність, послідовність і конкретність викладення матеріалу;
- логіка і науковий стиль викладеного матеріалу;
- виділення в тексті окремих абзаців (занадто громіздке речення і великі фрагменти не сприяють його розумінню);
- завершеність викладення кожної думки.

Зміст роботи треба викладати відповідно до плану, стисло, лаконічно, не допускаючи повторень та непотрібних відступів від теми.

4. Оформлення курсової роботи

4.1. Загальні вимоги

Текст курсової роботи має бути набраний на комп'ютері тільки на одній сторінці стандартного аркуша та розміщений таким чином, щоб залишалися

поля: з лівого боку - 30 мм, з правого - 15 мм, зверху - 20 мм, знизу - 20 мм.
Шрифт - 14, Times New Roman, інтервал між рядками - 1,5.

Обсяг текстової частини роботи має бути в межах 30-35 сторінок стандартного формату А4 (210 x 297 мм), при цьому:

Структурна частина роботи	Рекомендовані обсяги
Вступ	2-3 стор.
Розділи	Обсяг кожного з розділів має бути приблизно однаковим (наприклад, якщо в роботі три розділи, то обсяг кожного має бути приблизно 8-9 стор.)
Висновки	3-4 стор.

Кожне питання, зазначене в плані курсової роботи, слід виносити у заголовок і починати з нової сторінки. Перед назвою питання проставляють його номер. Нумери сторінок проставляються у верхньому правому кутку сторінки зверху. Титульний аркуш вважається першою сторінкою і номер на ньому не ставиться (Додаток Б).

Зміст роботи викладають на другій сторінці. В ньому послідовно записують найменування питання плану (ліворуч), а праворуч визначають номер сторінки, з якої воно починається.

Робота подається на кафедру фінансів та планування науковому керівнику для рецензування у зшитому виді, без файлів.

Структурні частини роботи	Додаткова інформація
Титульна сторінка	Це перша сторінка, але номер на ній не проставляють.
Затверджений науковим керівником план роботи	-
Зміст роботи	Це друга сторінка роботи, але номер на ній не проставляють.
Вступ	Це третя сторінка роботи.
Розділи (відповідно до затвердженого плану)	Це основна частина роботи. Кожний розділ починається з нової сторінки.
Висновки	-
Список використаних джерел	-
Додатки	Додатки не є обов'язковою частиною роботи. Таблиці та рисунки можуть бути розміщені в тексті розділів.
Рецензія	-

4.2. Оформлення таблиць, рисунків, цитат

Одна з головних вимог до графічного і табличного матеріалу - їх наочність.

Заголовки таблиць розміщують над ними і мають відображати основний їх зміст та вказувати на об'єкт і період, до якого відносяться дані. Справа над тематичним заголовком з великої літери пишуть слово «Таблиця», її порядковий номер. Знак «№» перед цифрою не ставиться. Номер таблиці складається з номера розділу та порядкового номера таблиці. Наприклад: Таблиця 2.3. (третя таблиця другого розділу).

Кожна таблиця повинна, як правило, розміщуватися на одній сторінці. Перенесення її на наступну сторінку допускається, якщо в ній містяться взаємопов'язані характеристики об'єкта дослідження. При перенесенні таблиці у правому верхньому кутку наступної сторінки слід писати: «Продовження таблиці...».

Якщо всі показники таблиці мають однакові одиниці виміру, їх виносять у заголовок, якщо різні - вказують у боковику. Позначення одиниць виміру повинно відповідати стандартам. Якщо текст у таблиці повторюється і складається з двох або більше слів, при першому повторенні його замінюють словосполученням «те саме», а далі - лапками. Не дозволяється ставити лапки замість повторюваних цифр, знаків, математичних символів. Якщо цифрові дані відсутні, то ставлять пропуск «-».

Цифри в колонках належить проставляти таким чином, щоб відповідні розряди чисел по всій колонці були розміщені один під одним. Потрібно дотримуватись однакової кількості десяткових знаків для всіх значень цифрових величин в одній колонці.

Таблицю розміщують по тексту після першого посилання на неї. Громіздкі таблиці допоміжного чи довідкового характеру слід винести у додатки.

Наявність у роботі ілюстрацій, які називаються «рисунками» (схеми,

діаграми, графіки), дає змогу викласти матеріал більш доказово, полегшує його сприйняття. Заголовки рисунків розміщують під ними. Знизу під графіком, схемою, діаграмою тощо з великої літери пишуть слово «Рис.» і його порядковий номер. Знак «№» перед цифрою не ставиться. Номер рисунку складається з номера розділу та порядкового номера рисунку. Наприклад: Рис. 1.1. (перший рисунок першого розділу). Кожен рисунок розміщується по тексту після першого посилання на нього або на наступній сторінці, якщо рисунок завеликий. Рисунки допоміжного чи довідкового характеру слід винести у додатки.

Формули, на які є посилання в тексті, нумеруються в межах розділу арабськими цифрами. Номер формули складається з номера розділу та порядкового номера формули, розмежованих крапкою. Номер формули слід взяти у дужки і розмістити на правому полі на рівні нижнього ряду формули, до якої він відноситься. Допускається наскрізна нумерація формул по всій роботі.

Цитати у роботі, які наведені дослівно, беруться в лапки. Після закінчення цитати або цифрової інформації у квадратних дужках зазначається порядковий номер джерела, який міститься у списку використаних джерел; далі через кому сторінка, звідки взята цитата чи цифра. Наприклад, посилання [5, с.10] означає, що цитату взято з джерела, зазначеного у списку використаних джерел під номером 5 на сторінці 10. При цитуванні текстів з газет, поточної та річної звітності підприємства або організації, невеликих за обсягом нормативних документів посилання на сторінки не обов'язкове. Наприклад: [23]. При посиланні на непряме цитування у квадратних дужках додатково зазначається «див». Наприклад: [див. 7, с. 25].

4.3. Оформлення списку використаних джерел

Список використаних джерел повинен складати не менше 25 джерел (включаючи законодавчу та нормативну базу). Всі джерела, включені до списку використаних джерел, нумеруються послідовно.

Приклад оформлення списку використаних джерел:

Характеристика джерела	Приклад оформлення
Книги: Один автор	1. Васюренко О. В. Банківські операції : [навч. посіб.] / О. В. Васюренко. — 4-те вид., перероб. і доп. — К. : Знання, 2004. — 324 с. 2. Кузмін О. Є. Бюджетування на підприємстві / О. Є. Кузмін. — К. : Кондор, 2008. — 311 с.
Два автори	1. Вовк В. Я. Кредитування і контроль : навч. посіб. / В. Я. Вовк, О. В. Хмеленко — К. : Знання, 2008. — 463 с. 2. Непочатенко О. О. Фінанси підприємств : підручник / О. О. Непочатенко, Н. Ю. Мельничук. — К. : Центр учбової літератури, 2013. — 504 с.
Три автори	1. Загородній А. Г. Фінансовий словник / А. Г. Загородній, Г. Л. Вознюк, Т. С. Смовженко. — 3-тє вид., випр. та доп. — К. : Т-во “Знання”, КОО, 2000. — 587 с. 2. Колісник М. К. Фінансова санація і антикризове управління підприємством : [навч. посіб.] / М. К. Колісник, П. Г. Ільчук, П. І. Віблій. — К. : Кондор, 2007. — 272 с.
Чотири автори	1. Фінансовий аналіз : [навч. посіб.] / М. Д. Білик, О. В. Павловська, Н. М. Притуляк, Н. Ю. Невмержицька. — 2-ге вид., без змін. — К. : КНЕУ, 2007. — 592 с. 2. Фінансова діяльність підприємств : [навч. посіб.] / В. І. Аранчій, В. Д. Чумак, О. Ю. Смоленська, Л. В. Черненко. — К. : Професіонал, 2004. — 240 с.
П'ять і більше авторів	1. Кредитування та ризики : навч. посіб. / [М. П. Денисенко, В. М. Домрачев, В. Г. Кабанов та ін.]. — К. : «Видавничий дім «Професіонал», 2008, — 480 с. 2. Фінанси підприємств : навч.-метод. посіб. для самост. вивч. дисц. / [Л. Д. Буряк, Є. В. Вакуленко, А. П. Куліш та ін.]. — К. : КНЕУ, 2003. — 165 с.
Без автора	1. Фінансовий менеджмент : навч. посіб. / [за ред. проф. Г. Г. Кірейцева]. — Київ. : ЦУЛ, 2002. — 496 с. 2. Фінансовий менеджмент : підручник / [кер. кол. авт. і наук. ред. проф. А. М. Поддєрьогін]. — К. : КНЕУ, 2005. — 536 с.
Частина книги, періодичного, продовжуваного видання	1. Дмитренко М. Управління фінансами банку / М. Дмитренко // Вісник НБУ. — 2000. — № 11. — С. 28—29. 2. Герасименко С. С. Переваги використання різних форм бюджетування в управлінні корпорацією / С. С. Герасименко, О. А. Чуприна // Актуальні проблеми економіки. — 2010. — № 10. — С. 49-57. 3. Терещенко О. О. Сучасний стан і перспективи розвитку фінансового контролінгу / О. О. Терещенко, Д. М. Стащук, Д. Г. Савчук // Фінанси України. — 2011. — № 2. — С. 117-126.

Електронні ресурси	<ol style="list-style-type: none"> 1. Господарський кодекс України від 16 січня 2003 р. № 436-ІУ [Електронний ресурс] // Сайт Верховної Ради України. — Режим доступу до сайту : http://www.rada.gov.ua. 2. Інструкція про порядок регулювання діяльності комерційних банків в Україні: Постанова Правління НБУ № 368 від 28.08.2001 р. [Електронний ресурс] // Сайт Верховної Ради України. — Режим доступу до сайту : http://www.rada.gov.ua. 3. Лаврушин О. И. Банковский менеджмент [Електронний ресурс] / Сайт «Экономический портал». — Режим доступу до ресурсу : http://instituciones.com/download/books/1745-bankovskij-menedzment-lavrushin-uchebnik.html.
--------------------	--

4.4. Оформлення додатків

Додатки не включаються в загальний обсяг курсової роботи і можуть вміщувати в себе всі необхідні матеріали, на які по тексту є посилання.

Після списку використаних джерел на окремому аркуші вказується «ДОДАТКИ». При оформленні кожного додатку у правому верхньому кутку пишеться слово «Додаток__». Знак «№» перед цифрою не ставиться. Нумерація додатків здійснюється послідовно в цифрах (1, 2, 3...) або буквах (А, Б, В...; за винятком літер Г, Є, І, Ї, Й, О, Ч, Ї). Кожен додаток може включати як одну таблицю (рисунок), так і декілька. Нумерація таблиць і рисунків ведеться окремо по кожному додатку, наприклад: рис. А. 1.2 – другий рисунок першого розділу додатка А.

В якості додатків не можуть бути використані законодавчі та нормативні акти або витяги з них.

Оформлення таблиць та графічного матеріалу в додатках проводиться так, як було показано вище, крім нумерації таблиць і рисунків.

У кінці роботи після додатків (якщо додатки відсутні, то після списку використаних джерел) необхідно розмістити форму для рецензії.

Строк подання роботи на кафедру для рецензування визначає викладач-науковий керівник згідно з графіком навчального процесу.

5. Тематика курсових робіт

1. Джерела формування та ефективність використання фінансових ресурсів підприємства.
2. Фінансове забезпечення відтворення основних засобів підприємства.
3. Формування та використання прибутку підприємства.
4. Фінансове планування на підприємстві та напрями його вдосконалення.
5. Безготівкові розрахунки та їх організація на підприємстві.
6. Формування та ефективність використання оборотних активів підприємства.
7. Фінансове забезпечення інвестиційної діяльності підприємства.
8. Оцінка фінансового стану підприємства та шляхи його стабілізації.
9. Оцінка ефективності фінансово-господарської діяльності підприємства.
10. Оподаткування прибутку підприємств та шляхи його вдосконалення.
11. Амортизаційна політика підприємства та її вплив на формування фінансових ресурсів.
12. Оцінка фінансової стійкості підприємства.
13. Оцінка ділової активності підприємства.
14. Бюджетування на підприємстві.
15. Банківське кредитування підприємств та шляхи його вдосконалення.
16. Аналіз платоспроможності підприємства і шляхи її зміцнення.
17. Антикризове фінансове управління підприємством.
18. Аналіз дебіторської заборгованості підприємства.
19. Аналіз ліквідності підприємства.
20. Оцінка ймовірності банкрутства підприємства.
21. Аналіз фінансових результатів діяльності підприємства.
22. Оцінка рентабельності підприємства.
23. Основні засоби підприємства та аналіз ефективності їх використання.
24. Комплексна оцінка фінансового стану підприємства.
25. Аналіз майнового стану підприємства.
26. Розрахункові операції підприємства.

- 27.Грошові потоки підприємства.
- 28.Необоротні активи підприємства.
- 29.Капітал підприємства та його формування.
30. Кредитування підприємства і методи оцінки кредитного ризику.

6. Методичні рекомендації до виконання практичної частини

6.1. Організаційно-економічна характеристика підприємства

В другому розділі курсової роботи дослідження здійснюється на базі конкретного підприємства, тому варто вказати:

- назву підприємства, історію його розвитку, дату заснування і реєстрації;
- мету та предмет діяльності;
- організаційно-правову форму господарювання;
- виробничу діяльність підприємства, його продукцію, ринки збуту, конкурентоспроможність; дослідити основних конкурентів та постачальників; проаналізувати організаційну структуру управління підприємством.

На основі даних фінансової звітності оцінюються результати фінансово-господарської діяльності. Проводиться аналіз динаміки системи основних техніко-економічних показників роботи підприємства за останні три роки (таблиця).

Таблиця

Основні техніко-економічні показники (назва підприємства) за 2014-2016 р. р.

Показники	2014 р.	2015 р.	2016 р.	Зміни	
				2015-2014 р. р.	2016-2015 р. р.
1. Чистий дохід від реалізації продукції, тис. грн.					
2. Собівартість реалізованої продукції, тис. грн.					
3. Валовий прибуток (збиток), тис. грн.					
4. Чистий прибуток (збиток), тис. грн.					

5. Середньорічна вартість основних засобів, тис. грн.					
6. Середньорічна вартість оборотних активів, тис. грн.					
7. Коефіцієнт оборотності оборотних активів, обороти					
8. Тривалість обороту оборотних активів, днів					
9. Середньооблікова чисельність працівників, осіб					
10. Продуктивність праці, тис. грн./чол.					
11. Фондовіддача, грн./грн.					
12. Фондомісткість, грн./грн.					
13. Фондоозброєність, грн./чол.					
14. Рентабельність виробництва, %					
15. Рентабельність продукції, %					

6.2. Показники оцінки фінансового стану підприємства

Фінансовий стан підприємства аналізують за такими групами показників:

- показники оцінки майнового стану підприємства;
- показники ліквідності (платоспроможності);
- показники фінансової стійкості підприємства;
- показники ділової активності;
- показники рентабельності.

I. Показники оцінки майнового стану підприємства:

1. Сума наявних у підприємства господарських коштів (валюта балансу):

Цей показник дає загальну вартісну оцінку активів, які перебувають на балансі підприємства. Зростання цього показника свідчить про збільшення майнового потенціалу підприємства.

$$2. \text{Коефіцієнт зносу: } K_z = \frac{\text{Знос основних засобів}}{\text{Первісна вартість основних засобів}}$$

Показник характеризує частку зношених основних засобів у загальній їх вартості. Використовується в аналізі для характеристики стану основних засобів.

3. *Коефіцієнт придатності:* $K_{\text{п}} = \frac{\text{Залишкова вартість основних засобів}}{\text{Первісна вартість основних засобів}}$

Коефіцієнт придатності показує, яка частина основних засобів придатна для експлуатації в процесі господарської діяльності.

4. *Коефіцієнт оновлення основних засобів:*

$$K_{\text{он.}} = \frac{\text{Балансова вартість основних засобів, які надійшли за період, що аналізується}}{\text{Балансова вартість основних засобів на кінець періоду}}$$

Показує, яку частину наявних на кінець звітної періоду основних засобів становлять нові основні засоби.

5. *Коефіцієнт вибуття основних засобів:*

$$K_{\text{в}} = \frac{\text{Балансова вартість основних засобів, які вибули за період, що аналізується}}{\text{Балансова вартість основних засобів на початок періоду}}$$

Показує, яка частина основних засобів, з котрими підприємство почало діяльність у звітному періоді, вибула з причини зносу та з інших причин.

II. Показники ліквідності (платоспроможності):

1. *Коефіцієнт поточної ліквідності (покриття):*

$$K_{\text{п.л.}} = \frac{\text{Оборотні активи}}{\text{Поточні зобов'язання}}$$

Характеризує співвідношення оборотних активів і поточних зобов'язань. Для нормального функціонування підприємства цей показник має бути більшим за одиницю. Зростання його - позитивна тенденція.

2. *Коефіцієнт швидкої ліквідності:*

$$K_{\text{ш.л.}} = \frac{\text{Оборотні активи} - \text{Запаси}}{\text{Поточні зобов'язання}}$$

Коефіцієнт швидкої ліквідності показує, чи достатньо грошових коштів, ліквідних цінних паперів та дебіторської заборгованості для погашення поточних зобов'язань за платежами за умови своєчасного проведення розрахунків із дебіторами. Нормативне значення – 0,7-1.

3. Коефіцієнт абсолютної ліквідності (платоспроможності):

$$K_{\text{а.л.}} = \frac{\text{Грошові кошти}}{\text{Поточні зобов'язання}}$$

Коефіцієнт абсолютної ліквідності (платоспроможності) є найбільш жорстким критерієм ліквідності підприємства і показує, яку частину короткострокових зобов'язань можна за необхідності погасити негайно. Рекомендована нижня межа цього показника – 0,2.

4. Співвідношення короткострокової дебіторської та кредиторської заборгованості:

$$K_{\text{д/к}} = \frac{\text{Дебіторська заборгованість}}{\text{Поточна кредиторська заборгованість}}$$

Характеризує здатність розрахуватися з кредиторами за рахунок дебіторів протягом одного року. Рекомендоване значення: $K_{\text{д/к}} \geq 1$

III. Показники фінансової стійкості:

1. Величина власних оборотних коштів (робочий, функціонуючий капітал):

$$\text{ВОК} = \text{Оборотні активи} - \text{Короткострокові зобов'язання}$$

Величина власних оборотних коштів характеризує ту частину власного капіталу підприємства, яка є джерелом покриття поточних активів підприємства (тобто активів, які мають період обороту менше ніж один рік). Зростання цього показника в динаміці - позитивна тенденція.

2. Коефіцієнт автономії (незалежності):

$$K_a = \frac{\text{Власний капітал}}{\text{Пасиви}}$$

Коефіцієнт автономії характеризує можливість підприємства виконати зовнішні зобов'язання за рахунок власних коштів, його незалежність від позикових джерел. Нормативне значення $K_a > 0,5$. Чим вищий цей коефіцієнт, то більш фінансово стійким і незалежним від кредиторів є підприємство.

3. Коефіцієнт фінансової залежності:

$$K_{ф.з.} = \frac{\text{Пасиви}}{\text{Власний капітал}}$$

Коефіцієнт фінансової залежності є оберненим до коефіцієнта незалежності. Сума обох коефіцієнтів дорівнює 1. Зростання цього показника у динаміці означає збільшення частки позикових коштів у фінансуванні підприємства, а отже, втрату фінансової незалежності. Коли його значення наближається до 1, це означає, що власники повністю фінансують своє підприємство.

4. Коефіцієнт фінансової стабільності:

$$K_{ф.с.} = \frac{\text{Власний капітал}}{\text{Залучений капітал}}$$

Перевищення власних коштів над позиковими свідчить про те, що підприємство має достатній рівень фінансової стійкості і є відносно незалежним від зовнішніх фінансових джерел. Нормативне значення: $K_{ф.с.} > 1$.

5. Коефіцієнт фінансового левериджу:

$$K_{\text{фін. лев.}} = \frac{\text{Довгострокові зобов'язання}}{\text{Власний капітал}}$$

Характеризує залежність підприємства від довгострокових зобов'язань. Зростання цього показника свідчить про підвищення фінансового ризику. Рекомендоване значення: $K_{\text{фін. лев.}} \leq 0,25$.

6. Коефіцієнт забезпечення власними оборотними коштами запасів:

$$K_{\text{заб.в.о.к.}} = \frac{\text{Власні оборотні кошти}}{\text{Запаси}}$$

Показує наскільки запаси, що мають найменшу ліквідність у складі оборотних активів, забезпечені довгостроковими стабільними джерелами фінансування.

IV. Показники ділової активності:

1. Коефіцієнт оборотності активів (обороту):

$$K_{o.a.} = \frac{\text{Виручка від реалізації продукції}}{\text{Середні активи}}$$

Коефіцієнт оборотності активів (трансформації капіталу, ресурсовіддачі) характеризує ефективність використання підприємством усіх наявних у нього ресурсів незалежно від джерела їх залучення та відображає, скільки разів за рік здійснюється повний цикл виробництва й обороту, або скільки одиниць реалізованої продукції припадає на кожну одиницю активів.

2. Коефіцієнт оборотності оборотних активів (обороту):

$$K_o = \frac{\text{Виручка від реалізації продукції}}{\text{Середні залишки оборотних активів}}$$

Коефіцієнт оборотності оборотних активів відображає кількість оборотів оборотних активів за період або скільки виручки припадає на одиницю оборотних активів.

3. Тривалість обороту оборотних активів (днів):

$$T_{o.a.} = \frac{360}{K_o}$$

Тривалість обороту характеризується кількістю днів, протягом яких активи проходять усі стадії одного кругообороту.

4. Коефіцієнт оборотності дебіторської заборгованості (обороту):

$$K_{o.d.z.} = \frac{\text{Виручка від реалізації продукції}}{\text{Середня дебіторська заборгованість}}$$

Коефіцієнт оборотності дебіторської заборгованості показує, скільки разів за рік обернулися кошти, вкладені в розрахунки, тобто скільки разів ця заборгованість утворюється та погашається протягом року. Чим більша кількість оборотів, тим краще.

5. Період погашення дебіторської заборгованості (днів):

$$T_{o.d.z.} = \frac{360}{K_{o.d.z.}}$$

Тривалість обороту дебіторської заборгованості в днях (період інкасації), показує час, протягом якого дебіторська заборгованість перетвориться в грошові кошти.

6. Коефіцієнт оборотності кредиторської заборгованості (обороту):

$$K_{o.k.z.} = \frac{\text{Виручка від реалізації продукції}}{\text{Середня кредиторська заборгованість}}$$

Коефіцієнт оборотності кредиторської заборгованості відображає, скільки підприємству треба буде оборотів для сплати виставлених йому рахунків.

7. Період погашення кредиторської заборгованості (днів):

$$T_{\text{пог.кред.}} = \frac{360}{K_{\text{об.кр.з.}}}$$

Період погашення кредиторської заборгованості показує середній період сплати підприємством кредиторської заборгованості.

8. Коефіцієнт оборотності власного капіталу (обороту):

$$K_{\text{об.в.к.}} = \frac{\text{Виручка від реалізації продукції}}{\text{Середня величина власного капіталу}}$$

Коефіцієнт оборотності власного капіталу показує скільки виручки від реалізації продукції припадає на одиницю власного капіталу.

V. Показники рентабельності:

1. Рентабельність активів:

$$R_a = \frac{\text{Чистий прибуток}}{\text{Середня величина активів підприємства}} \times 100\%$$

Рентабельність активів відображає, скільки прибутку за рік отримано на кожну одиницю коштів, укладених у підприємство, незалежно від джерела їх залучення. Показник є одним з найважливіших індикаторів конкурентоспроможності підприємства.

2. Рентабельність продукції:

$$R_{\pi} = \frac{\text{Прибуток від реалізації продукції}}{\text{Собівартість реалізованої продукції}} \times 100\%$$

Показує співвідношення отриманого прибутку від реалізації та витрат на виробництво продукції, виробництво і реалізація якої є головною метою створення підприємства і забезпечують основну частку його доходів.

3. Рентабельність продажу:

$$R_{\text{прод.}} = \frac{\text{Прибуток від реалізації продукції}}{\text{Виручка від реалізації продукції}} \times 100\%$$

Відображає скільки валового прибутку міститься в кожній грошовій одиниці реалізованої продукції.

4. Рентабельність власного капіталу:

$$R_{\text{в.к.}} = \frac{\text{Чистий прибуток}}{\text{Середня величина власного капіталу}} \times 100\%$$

Відображає скільки припадає чистого прибутку на одиницю власного капіталу, тобто дає змогу визначити ефективність використання капіталу.

6.3. Показники стану та ефективності використання основних засобів підприємства

Показник	Формула розрахунку	Характеристика
Показники, які характеризують забезпеченість підприємства основними засобами		
1. Фондомісткість (Φ_m)	$\frac{\Phi_k}{B_n}$	Визначає вартість основних засобів на одну гривню виробленої продукції і характеризує забезпеченість підприємства основними засобами. Повинен мати тенденцію до зменшення.
2. Фондоозброєність (Φ_o)	$\frac{\Phi_k}{\mathcal{U}}$	Показує величину основних засобів на одного працівника. Збільшення рівня фондоозброєності є позитивним фактором.
3. Коефіцієнт реальної вартості основних засобів у майні підприємства (K_{pv})	$\frac{\Phi_z}{M}$	Відображає питому вагу залишкової вартості основних засобів у загальній вартості майна підприємства. Критичний розмір (0,2-0,3).
Показники, які характеризують стан основних засобів підприємства		
4. Коефіцієнт зносу основних засобів (K_z)	$\frac{3_o}{\Phi_k}$	Показує рівень зносу основних засобів. Характеризує частку вартості основних засобів, що її списано на витрати виробництва в попередніх періодах.
5. Коефіцієнт придатності основних засобів (K_n)	$1 - K_z$	Відображає частину основних засобів, придатну для експлуатації.
6. Коефіцієнт оновлення основних засобів (K_o)	$\frac{\Phi_{\text{ов}}}{\Phi_k}$	Показує частку введених нових основних засобів у загальній вартості основних засобів.
7. Коефіцієнт вибуття основних засобів (K_v)	$\frac{\Phi_{\text{виб}}}{\Phi_k}$	Характеризує інтенсивність вибуття основних засобів.
8. Коефіцієнт приросту (K_p)	$\frac{\Phi_{\text{ов}} - \Phi_{\text{виб}}}{\Phi_k}$	Показує рівень збільшення основних засобів у звітному періоді проти минулого періоду.

Показники, які характеризують ефективність використання основних засобів		
9. Фондовіддача (Φ_v)	$\frac{B_n}{\Phi_k}$	Характеризує ефективність використання основних засобів. Відображає суму виробленої продукції на 1 грн. основних засобів.
10. Рентабельність основних засобів (P_Φ)	$\frac{\Pi_z}{\Phi_k} \times 100\%$	Визначає рівень використання основних засобів.

де: Φ_k - балансова вартість основних засобів; B_n - вартість виробленої продукції; Φ_z - залишкова вартість основних засобів; M - вартість майна підприємства; Z_o - сума зносу основних засобів; \checkmark - середньооблікова чисельність працівників; Φ_{vv} - вартість введених основних засобів; Φ_{vb} - вартість виведених основних засобів; K_z - коефіцієнт зносу основних засобів; Π_z - загальний прибуток підприємства.

6.4. Показники ефективності використання оборотних активів підприємства

1. *Швидкість обертання* обчислюється в днях і характеризується періодом, за який оборотні активи підприємства здійснюють один оборот:

$$O = CT / P$$

де: O - термін обертання оборотних активів, днів;

C - середня вартість оборотних активів, грн.;

T - тривалість періоду, за який обчислюється оборотність, днів;

P - обсяг реалізованої продукції, грн.

Для проведення поглибленого аналізу використання власних оборотних активів показники оборотності можуть розраховуватись як у цілому щодо всіх оборотних активів, так і щодо їхніх окремих елементів.

Термін обороту виробничих запасів відображає час перетворення товарно-матеріальних цінностей на готову продукцію:

$$O_{v.z.} = \frac{C_{v.z.} \times T}{P_c}$$

де: $O_{v.z.}$ – термін обороту виробничих запасів, днів;

$C_{v.z.}$ – середня вартість виробничих запасів, грн.;

P_c – обсяг реалізованої продукції за собівартістю, грн.

Тривалість обороту дебіторської заборгованості відображає середній термін отримання платежу:

$$O_{д.з.} = \frac{Дз. \times T}{P}$$

де: $O_{д.з.}$ – термін обороту дебіторської заборгованості, днів;

Дз. – дебіторська заборгованість, грн.;

P – обсяг реалізованої продукції, грн.

2. *Коефіцієнт оборотності оборотних активів*, визначається за формулою:

$$K_o = P / C$$

де: K_o - коефіцієнт оборотності оборотних активів.

Цей показник характеризує кількість оборотів оборотних активів за період, що аналізується. Чим більше оборотів здійснюють оборотні активи, тим ефективніше вони використовуються.

3. *Коефіцієнт завантаження оборотних активів* визначається за формулою:

$$K_z = C / P$$

де: K_z - коефіцієнт завантаження оборотних коштів, коп.

Він характеризує величину оборотних активів на 1 грн. реалізованої продукції. Чим менше оборотних активів припадає на 1 грн. реалізованої продукції, тим краще вони використовуються.

4. *Коефіцієнт ефективності* (прибутковість оборотних активів) визначається за формулою:

$$K_e = \Pi / C,$$

де: K_e - коефіцієнт ефективності оборотних активів, коп.;

Π - прибуток від реалізації продукції, грн.;

Цей показник характеризує, скільки прибутку припадає на 1 грн. оборотних активів. Чим більший він, тим ефективніше використовуються оборотні активи.

6.5. *Визначення типу фінансової стійкості підприємства*

У складі абсолютних показників фінансової стійкості зазвичай виділяють групу показників наявності джерел формування запасів та групу показників забезпеченості запасів джерелами їх формування. Залежно від рівня забезпеченості запасів джерелами їх формування визначають тип фінансової стійкості. Для характеристики джерел формування запасів визначають три основних показники:

1. Наявність власних коштів (В) – визначається як різниця між власним капіталом та необоротними активами підприємства:

$$В = ВК - НА$$

2. Наявність власних та довгострокових позикових коштів (ВД) – визначається збільшенням попереднього показника на суму довгострокових зобов'язань (ДЗ):

$$ВД = В + ДЗ$$

3. Наявність загальних коштів (ЗК) — визначається збільшенням попереднього показника на суму короткострокових кредитів та позик (КК):

$$ЗК = ВД + КК$$

Трьом показникам наявності джерел фінансування запасів відповідають три показники забезпеченості запасів джерелами їх фінансування:

1. Надлишок (+) або дефіцит (–) власних коштів (ФВ):

$$ФВ = В - Зп$$

де: Зп — запаси.

2. Надлишок (+) чи дефіцит (–) власних та довгострокових позикових коштів (ФВД):

$$ФВД = ВД - Зп$$

3. Надлишок (+) чи дефіцит (–) загальних коштів (ФЗК):

$$ФЗК = ЗК - Зп$$

Для визначення типу фінансової стійкості використовують трьохкомпонентний показник:

$$S = \{S1 (\pm ФВ), S2 (\pm ФВД), S3 (\pm ФЗК)\} ,$$

де функція визначається так: $S(\Phi) = \{1, \text{якщо } \Phi \geq 0\}; \{0, \text{якщо } \Phi < 0\}$.

Відповідно до значення функції S визначається один із чотирьох типів фінансової стійкості (табл.).

Таблиця

Типи фінансової стійкості підприємства

Тип фінансової стійкості	Тримірний показник	Використовувані джерела покриття витрат	Коротка характеристика
1	2	3	4
1. Абсолютна стійкість	$S = \{1,1,1\}$	Власні оборотні кошти	Висока платоспроможність; підприємство не залежить від кредиторів.
2. Нормальна стійкість	$S = \{0,1,1\}$	Власні оборотні кошти плюс довгострокові кредити	Нормальна платоспроможність; ефективне використання позикових коштів; висока прибутковість виробничої діяльності.
3. Нестійкий фінансовий стан	$S = \{0,0,1\}$	Власні оборотні кошти плюс довгострокові та короткострокові кредити і позички	Порушення платоспроможності; необхідність залучення додаткового джерела; можливість поліпшення ситуації.
4. Кризовий фінансовий стан	$S = \{0,0,0\}$	—	Неплатоспроможність підприємства; грань банкрутства.

1. Абсолютна стійкість фінансового стану – визначається умовами:

$$S = \{1,1,1\}.$$

Абсолютна стійкість фінансового стану показує, що запаси й витрати повністю покриваються власними коштами. Підприємство практично не залежить від кредитів. Така ситуація трапляється на практиці дуже рідко. Однак її не можна розглядати як ідеальну, тому що підприємство не використовує зовнішні джерела фінансування у своїй господарській діяльності.

2. Нормальна стійкість фінансового стану – визначається умовами:

$$S = \{0,1,1\}.$$

3. Нестійкий фінансовий стан – визначається умовами $S = \{0,0,1\}$.

Нестійке фінансове становище характеризується порушенням платоспроможності: підприємство змушене залучати додаткові джерела

покриття запасів і витрат, спостерігається зниження прибутковості виробництва. Проте ще є можливість для поліпшення ситуації.

Кризовий (критичний) фінансовий стан – визначається умовами:

$$S = \{0,0,0\}.$$

Кризове фінансове становище – грань банкрутства: наявність простроченої кредиторської й дебіторської заборгованостей і нездатність погасити їх у строк. У ринковій економіці при кількарізовому повторені такого положення підприємству загрожує оголошення банкрутства.

Розрахунки щодо визначення типу фінансової стійкості необхідно представити в таблиці.

Таблиця

Узагальнюючі показники фінансової стійкості підприємства (назва), тис. грн.

Показники	2014 р.	2015 р.	2016 р.	Відхилення 2016 р. (+, –) від:	
				2014 р.	2015 р.
1	2	3	4	5	6
Наявність власного оборотного капіталу для формування запасів					
Наявність власного оборотного капіталу для формування запасів, довгострокових кредитів та позик для формування запасів					
Наявність власного оборотного капіталу для формування запасів, довгострокових, короткострокових кредитів та позик для формування запасів					
Запаси					
Надлишок (+) нестача (–) власного оборотного капіталу для формування запасів					
Надлишок (+) нестача (–) власного оборотного капіталу, довгострокових кредитів та позик для формування запасів					
Надлишок (+) нестача (–) власного оборотного капіталу, довгострокових, короткострокових кредитів та позик для формування запасів					
Тип фінансової стійкості				–	–

6.6. Аналіз ліквідності балансу підприємства

Аналіз ліквідності балансу полягає у порівнянні засобів (актив балансу), які згруповані за ступенем їх ліквідності і розміщені у порядку зменшення їх ліквідності, із зобов'язаннями (пасив балансу), які згруповані за строками їх погашення та розміщені у порядку зростання термінів. Залежно від рівня ліквідності **активи підприємства поділяють на такі групи:**

- *найбільш ліквідні активи* — це суми грошових коштів та їх еквівалентів, а також короткострокові фінансові вкладення, які можуть бути прирівняні до них;

- *середньо ліквідні активи* — це дебіторська заборгованість та інші активи (витрати майбутніх періодів у тій частині, яка буде використана протягом операційного циклу або року від дати складання балансу), для їх перетворення на готівку потрібен певний час;

- *низько ліквідні активи* — це запаси підприємства за статтями розділу II «Оборотні активи» активу балансу, для їх перетворення на готівку потрібен певний час пов'язаний з їх реалізацією та налагодженням сталих ділових відносин з покупцями;

- *важко ліквідні активи* — це активи підприємства, які використовуються в процесі господарської діяльності протягом тривалого періоду. До цієї групи включають усі статті розділу I «Необоротні активи» активу балансу.

Пасиви балансу групують залежно від терміновості сплати зобов'язань наступним чином:

- *найбільш термінові зобов'язання* — це поточна кредиторська заборгованість підприємства товарного та нетоварного характеру за статтями розділу III «Поточні зобов'язання і забезпечення» пасиву балансу, доходи майбутніх періодів, поточні забезпечення;

- *короткострокові кредити банків і позики* — це поточна заборгованість за довгостроковими зобов'язаннями та короткострокові кредити банків;

- *довгострокові зобов'язання*— це сума за статтями розділу II «Довгострокові зобов'язання і забезпечення» пасиву балансу;

- *постійні пасиви* — це власний капітал підприємства.

Баланс вважають ліквідним, якщо виконуються наступні умови:

$$A_1 \geq P_1; A_2 \geq P_2; A_3 \geq P_3; A_4 \leq P_4.$$

Розрахунки щодо аналізу ліквідності балансу підприємства необхідно представити в таблиці.

Таблиця

Аналіз ліквідності балансу підприємства (назва), тис. грн.

Активи	2014 р.	2015 р.	2016 р.	Пасиви	2014 р.	2015 р.	2016 р.	Надлишок(+), нестача (-) платіжних коштів у		
								2014 р.	2015 р.	2016 р.
Найбільш ліквідні (A ₁)				Найбільш термінові зобов'язання (П ₁)						
Середньо ліквідні (A ₂)				Короткострокові кредити банків і позики (П ₂)						
Низько ліквідні (A ₃)				Довгострокові зобов'язання (П ₃)						
Важко ліквідні (A ₄)				Постійні пасиви (П ₄)						
Баланс				Баланс						

6.7. Моделі прогнозування банкрутства підприємства

У світовій практиці найпоширенішими моделями оцінки фінансового стану підприємства та схильності його до банкрутства є наступні економетричні моделі, які будуються на основі фінансових коефіцієнтів: двохфакторна модель оцінки ймовірності банкрутства; оцінка ймовірності банкрутства на основі Z-рахунку Альтмана; модель Романа Ліса для оцінки фінансового стану; оцінка фінансового стану за показниками У. Бівера; метод рейтингової оцінки фінансового стану (рейтингове число); R-модель прогнозу

ризикі банкрутства; прогнозна модель Таффлера; модель Спрингейта; узагальнена модель, розроблена на основі дискримінантної функції.

Однією з найпростіших моделей прогнозування ймовірності банкрутства вважається **двохфакторна модель**. Вона базується на двох ключових показниках: показнику поточної ліквідності і показнику частки позикових коштів, від яких залежить ймовірність банкрутства підприємства. Ці показники множать на вагові значення коефіцієнтів, знайдені емпіричним шляхом, і результати потім складаються з деякою постійною величиною. Якщо результат Z виявляється від'ємним, ймовірність банкрутства невелика. Додатне значення Z вказує на високу ймовірність банкрутства.

Вагові значення коефіцієнтів:

- для показника поточної ліквідності (покриття) (K_p) – 1,0736;
- для показника питомої ваги позикових коштів в пасивах підприємства (K_z): +0,0579;
- постійна величина: - 0,3877.

Звідси формула розрахунку Z приймає наступний вигляд:

$$Z = - 0,3877 - 1,0736 K_p + 0,0579 K_z.$$

Оцінка ймовірності банкрутства підприємства на основі Z -рахунку Альтмана. Індекс Альтмана являє собою функцію від показників, які характеризують економічний потенціал підприємства та результати його роботи за минулий період. У загальному вигляді індекс кредитоспроможності (Z -рахунок) має вигляд:

$$Z = 1,2 K_1 + 1,4 K_2 + 3,3 K_3 + 0,6 K_4 + K_5,$$

де K_1 - робочий капітал / сума активів;

K_2 - нерозподілений прибуток / сума активів;

K_3 - операційний прибуток / сума активів;

K_4 - ринкова вартість акцій / сума заборгованості;

K_5 - виручка / сума активів.

Якщо Z-рахунок 1,8 і менше, то ймовірність банкрутства є дуже високою; від 1,81 до 2,7 - висока; від 2,8 до 2,9 банкрутство можливе; при показнику 3 і вище ймовірність банкрутства дуже мала.

Модель Ліса для оцінки фінансового стану. У 1972 р. Роман Ліс отримав наступну формулу для підприємств Великобританії:

$$Z = 0,063 X_1 + 0,092 X_2 + 0,057 X_3 + 0,001 X_4,$$

де X_1 - оборотний капітал / сума активів;

X_2 - операційний прибуток / сума активів;

X_3 - нерозподілений прибуток / сума активів;

X_4 - власний капітал / позиковий капітал.

Граничне значення для цієї моделі дорівнює 0,037.

Метод рейтингової оцінки фінансового стану підприємства (рейтингове число). Р. С. Сайфулін запропонував використати для експрес-оцінки фінансового стану підприємства рейтингове число:

$$R = 2 K_{звк} + 0,1 K_{пл} + 0,08 K_i + 0,45 K_m + K_{вк},$$

де $K_{звк}$ – коефіцієнт забезпеченості власними коштами ($K_o \geq 0,1$);

$K_{пл}$ – коефіцієнт поточної ліквідності ($K_{пл} \geq 2$);

K_i – інтенсивність обігу капіталу, що авансується, яка характеризує обсяг реалізованої продукції, що припадає на одну грошову одиницю коштів, вкладених у діяльність підприємства ($K_i \geq 2,5$);

K_m - коефіцієнт менеджменту, характеризується відношенням прибутку від реалізації до величини виручки від реалізації;

$K_{вк}$ - рентабельність власного капіталу - відношення загального прибутку до власного капіталу ($K_{вк} \geq 0,2$).

Якщо рейтингове число R для підприємства має значення більше 1, то підприємство знаходиться у задовільному стані. Якщо значення R менше за 1, то це характеризується як незадовільний стан.

R-модель прогнозу ризику банкрутства. Вченими Іркутської державної економічної академії запропонована чотирьохфакторна модель прогнозу ризику банкрутства (модель R), яка має наступний вигляд:

$$R = 8,38 K_1 + K_2 + 0,054 K_3 + 0,63 K_4,$$

де K_1 - оборотний капітал / активи;

K_2 - чистий прибуток / власний капітал;

K_3 - виручка від реалізації / активи;

K_4 - чистий прибуток / інтегральні витрати.

Ймовірність банкрутства підприємства у відповідності із значенням моделі R визначається за таблицею.

Таблиця

Значення R -коефіцієнта ймовірності банкрутства

Значення R (коефіцієнту ймовірності банкрутства)	Ймовірність банкрутства, %
1	2
Менше 0	Максимальна (90-100)
0-0,18	Висока (60-80)
0,18-0,32	Середня (35-50)
0,32-0,42	Низька (15-20)
Більше 0,42	Мінімальна (до 10)

Прогнозна модель Таффлера. Британський вчений Таффлер запропонував чотирьохфакторну прогнозну модель, при розробці якої використав наступний підхід.

$$Z = 0,53 X_1 + 0,13 X_2 + 0,18 X_3 + 0,16 X_4,$$

де X_1 - операційний прибуток / короткострокові зобов'язання;

X_2 - оборотні активи / сума зобов'язань;

X_3 - короткострокові зобов'язання / сума активів;

X_4 - виручка / сума активів.

Якщо величина Z -рахунку більше 0,3, це свідчить, що у підприємства непогані довгострокові перспективи, а якщо менше 0,2, то банкрутство більш ніж ймовірно.

Модель Спрингейта має такий вигляд:

$$Z = 1,03 A + 3,07 B + 0,66 C + 0,4 D,$$

де A - робочий капітал / загальна вартість активів;

B -прибуток до сплати податків і відсотків /загальна вартість активів;

C - прибуток до сплати податків / короткострокова заборгованість;

D - обсяг продажу / загальна вартість активів.

Вважається, що точність прогнозування банкрутства за цією моделлю становить 92%, однак згодом цей показник меншає. Якщо $Z < 0,862$, то підприємство вважається потенційним банкрутом.

Узагальнена модель, побудована на основі дискримінантної функції.

Згідно з деякими методиками прогнозування банкрутства побудована універсальна дискримінантна функція:

$$Z = 1,5 X_1 + 0,08 X_2 + 10 X_3 + 5 X_4 + 0,3 X_5 + 0,1 X_6,$$

де X_1 – cash-flow / зобов'язання; X_2 — валюта балансу; X_3 - прибуток / валюта балансу; X_4 - прибуток / виручка від реалізації; X_5 — виробничі запаси / виручка від реалізації; X_6 - оборотність основного капіталу (виручка від реалізації/ валюта балансу).

Отримані значення Z-показника можна інтерпретувати так:

$Z > 2$ - підприємство вважається фінансово стійким, і йому не загрожує банкрутство;

$1 < Z < 2$ - фінансова рівновага (фінансова стійкість) підприємства порушена, але за умови переходу до антикризового управління банкрутство йому не загрожує;

$0 < Z < 1$ - підприємству загрожує банкрутство, якщо воно не здійснить санаційних дій;

$Z < 0$ - підприємство напівбанкрут.

7. Критерії оцінювання виконання та захисту курсової роботи

В курсовій роботі повинна бути розкрита повністю обрана тема, грамотно проведений аналіз, зроблені розрахунки по визначенню резервів покращання фінансового стану підприємства. Захист роботи починається з доповіді (до 10 хвилин) в якій викладається основний зміст роботи. Після доповіді задаються запитання за змістом курсової роботи. Доповідь та відповіді повинні бути теоретично та практично обґрунтованими.

Курсова робота оцінюється за бальною системою, за такими критеріями:

• ***A "відмінно" (90-100)*** – при повному, вичерпному, правильному висвітленні у роботі всіх питань, віднесених до плану цієї роботи, чіткій доповіді, якісних відповідях на поставлені питання.

• ***B "добре" (82-89)*** – тема курсової роботи розкрита в повному обсязі, але мають місце недоліки неprincipпового характеру. Доповідь логічна, відповіді на запитання вірні.

• ***C "добре" (74-81)*** – за умов правильного, але неповного, невичерпного висвітлення запропонованих питань в курсовій роботі, допущення окремих неточностей при захисті.

• ***D "задовільно" (64-73)*** – за умов правильного, але неповного висвітлення теми курсової роботи, недостатньо чіткої доповіді, незадовільних, неточних відповідях на поставлені питання.

• ***E "задовільно" (60-63)*** – тема курсової роботи в основному розкрита, але мають місце багато недоліків змістовного характеру. Доповідь нелогічно побудована, не всі відповіді на запитання правильні та повні.

• ***FX "незадовільно" (менше 60)*** – за умов неправильного, неповного висвітлення теми курсової роботи. Така робота до захисту не приймається.

Захист курсової роботи відбувається перед комісією, до складу якої входить три викладачі. Члени комісії, присутні на захисті можуть ставити студенту запитання з метою визначення рівня його підготовки, рівня його знань по обраній темі.

8. Список рекомендованої літератури

1. Господарський кодекс України від 16.01. 2003р. № 436-IV [Електронний ресурс] // Сайт Верховної Ради України. – Режим доступу до сайту: <http://www.rada.gov.ua>.
2. Митний кодекс України від 13.03.2012 р. № 4495-VI [Електронний ресурс] // Сайт Верховної Ради України. – Режим доступу до сайту: <http://www.rada.gov.ua>.
3. Податковий кодекс України від 02.12.2010р. № 2755-VI [Електронний ресурс] // Сайт Верховної Ради України. – Режим доступу до сайту: <http://www.rada.gov.ua>.
4. Цивільний кодекс України від 16.01. 2003р. № 435-IV [Електронний ресурс] // Сайт Верховної Ради України. – Режим доступу до сайту: <http://www.rada.gov.ua>.
5. Закон України "Про акціонерні товариства" від 17.09. 2008р. № 514-VI [Електронний ресурс] // Сайт Верховної Ради України. – Режим доступу до сайту: <http://www.rada.gov.ua>.
6. Закон України "Про відновлення платоспроможності боржника або визнання його банкрутом" від 30.06. 1999р. № 784-XIV [Електронний ресурс] // Сайт Верховної Ради України. – Режим доступу до сайту: <http://www.rada.gov.ua>.
7. Закон України "Про господарські товариства" від 19.09. 1991р. № 1576-XII [Електронний ресурс] // Сайт Верховної Ради України. – Режим доступу до сайту: <http://www.rada.gov.ua>.
8. Інструкція про безготівкові розрахунки в Україні в національній валюті: Затверджена постановою Національного банку України від 21.01. 2004р. № 22. [Електронний ресурс] // Сайт Верховної Ради України. – Режим доступу до сайту: <http://www.rada.gov.ua>.
9. Національне положення (стандарт) бухгалтерського обліку 1 "Загальні вимоги до фінансової звітності": Затверджено наказом Міністерства

- фінансів України від 07.02. 2013р. № 73 [Електронний ресурс] // Сайт Міністерства фінансів України. – Режим доступу до сайту: <http://www.minfin.gov.ua>.
10. Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 16 “Витрати”: Затверджено наказом Міністерства фінансів України від 31.12. 1999р. № 318 [Електронний ресурс] // Сайт Міністерства фінансів України. – Режим доступу до сайту: <http://www.minfin.gov.ua>.
 11. Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 7 “Основні засоби”: Затверджено наказом Міністерства фінансів України від 27.04. 2000р. № 92 [Електронний ресурс] // Сайт Міністерства фінансів України. – Режим доступу до сайту: <http://www.minfin.gov.ua>.
 12. Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 15 “Дохід”: Затверджено наказом Міністерства фінансів України від 29.11. 1999 р. № 290 [Електронний ресурс] // Сайт Міністерства фінансів України. – Режим доступу до сайту: <http://www.minfin.gov.ua>.
 13. Азаренкова Г. М. Фінанси підприємств : навч. посіб. [для самост. вивч. дисц.] / Г. М. Азаренкова, Т. М. Журавель, Р. М. Михайленко. – [3-тє вид., виправл. і доп.]. – К. : Знання – Прес, 2009. – 299 с.
 14. Аранчій В. І. Фінанси підприємств : [навч. посіб.] / В. І. Аранчій. – К. : ВД «Професіонал», 2004. – 304 с.
 15. Бердар М. Фінанси підприємств : [навч. посіб.] / М. Бердар. – К. : Центр учбової літератури, 2010. – 350 с.
 16. Бланк И. А. Финансовый менеджмент : учебный курс / И. А. Бланк. – [2-е изд., перераб. и доп.]. – К. : Эльга, Ника-Центр, 2004. – 656 с.
 17. Бланк И. А. Финансовая стратегия предприятия / И. А. Бланк. – К. : Эльга, Ника-Центр, 2004. – 720 с.
 18. Василенко В. О. Антикризове управління підприємством : [навч. посіб.] / В. О. Василенко. – Київ. : ЦУЛ, 2003. – 504 с.
 19. Власова Н. О. Фінанси підприємств : [навч. посіб.] / Н. О. Власова, О. А. Круглова, Л. І. Безгінова. – К. : Центр учбової літератури, 2007. – 271 с.

20. Гриньова В. М. Фінанси підприємств : [навч. посіб.] / В. М. Гриньова. – Харків, ХДЕУ. : ВД “ІНЖЕК”, 2004. – 431 с.
21. Данилко В. К. Управління витратами : [навч. посіб.] / В. К. Данилко, О. М. Кушніренко, К. С. Марченко. – К. : Каравела, 2012. – 216 с.
22. Загородній А. Г. Фінансовий словник / А. Г. Загородній, Г. Л. Вознюк, Т. С.Смовженко. – [3-тє вид., випр. та доп.]. – К. : Т-во “Знання”, КОО, 2000. – 587 с.
23. Звітність підприємства : підручник / [М. І. Бондар, Ю. А. Верига, М. М. Орищенко та ін.]. – К. : ЦУЛ, 2015. – 570 с.
24. Зятковський І. В. Фінанси підприємств : [навч. посіб.] / І. В. Зятковський. – [2-ге вид., перероб. та доп.]. – К. : Кондор, 2003. – 364 с.
25. Іванюта С. М. Антикризове управління : [навч. посіб.] / С. М. Іванюта. – К. : ЦУЛ, 2007. – 288 с.
26. Колісник М. К. Фінансова санація і антикризове управління підприємством : [навч. посіб.] / М. К. Колісник, П. Г. Ільчук, П. І. Віблій. – К. : Кондор, 2007. – 272 с.
27. Кондрашихін А. Фінансова санація та банкрутство підприємств : [навч. посіб.] / А. Кондрашихін, Т. Пепа, В. Федорова. – К. : Центр навчальної літератури, 2007. – 203 с.
28. Копилук О. І. Фінансова санація та банкрутство підприємств: [навч. посіб.] / О. І. Копилук, А. М. Штангрет. – Київ. : Центр навчальної літератури, 2005. – 168 с.
29. Корінев В. Л. Цінова політика підприємства / В. Л. Корінев. – К. : КНЕУ, 2001. – 257 с.
30. Кривов’язук І. В. Антикризове управління підприємством : [навч. посіб.] / І. В. Кривов’язук. – К. : Кондор, 2008. – 365 с.
31. Кузмін О. Є. Бюджетування на підприємстві / О. Є. Кузмін. – К. : Кондор, 2008. – 311 с.
32. Любенко Н. М. Фінанси підприємств : [навч. посіб.] / Н. М. Любенко. – К. : Центр учбової літератури, 2009. – 264 с.

33. Мец В. О. Економічний аналіз фінансових результатів та фінансового стану підприємства / В. О. Мец. – К. : Вища школа, 2003. – 278 с.
34. Непочатенко О. О. Фінанси підприємств : навч. посіб. / О. О. Непочатенко. – К. : Центр учбової літератури, 2011. – 328 с.
35. Непочатенко О. О. Фінанси підприємств : підручник / О. О. Непочатенко, Н. Ю. Мельничук. – К. : Центр учбової літератури, 2013. – 504 с.
36. Онисько С. М. Фінанси підприємств : підруч. [для студ. вищ. закл. освіти] / С. М. Онисько, П. П. Марич. – [2-ге вид., випр. і доп.]. – Львів. : Магнолія Плюс, 2006. – 367 с.
37. Онисько С. М. Фінанси підприємств : практикум / С. М. Онисько, А. А. Верзун, П. М. Марич; За заг. ред. С. М. Онисько. – Львів. : Магнолія 2006, 2014. – 312 с.
38. Папков В. А. Контролінг і бюджетування фінансово-господарської діяльності підприємства: [навч. посіб.] / В. А. Папков, С. Я. Єлецьких, Н. М. Михайличенко. – К. : Центр учбової літератури, 2007. – 112 с.
39. Партин Г. О. Фінанси підприємств : [навч. посіб.] / Г. О. Партин, А. Г. Загородній. – Львів. : ЛБІ НБУ, 2003. – 265 с.
40. Пасічник В. Г. Планування змін та реструктуризація підприємств / В. Г. Пасічник. – К. : Вид-во Європейського університету, 2006. – 149 с.
41. Планування діяльності підприємства : [навч. посіб.] / за ред. О. М. Свінцицької. – [2-ге вид., перероб. і доп.]. – К. : Кондор, 2009. – 264 с.
42. Рудницька О. М. Фінанси підприємств : [навч. посіб.] / О. М. Рудницька, С. В. Паранчук, О. М. Чубка. – Львів. : Видавництво Львівської політехніки, 2012. – 260 с.
43. Савицька Г. В. Економічний аналіз діяльності підприємства : [навч. посіб.] / Г. В. Савицька. – [3-тє вид., випр. і доп.]. – К. : Знання, 2007. – 668 с.
44. Старостенко Г. Г. Фінансовий аналіз : [навч. посіб.] / Г. Г. Старостенко, Н. В. Мірко. – К. : Центр навчальної літератури, 2006. – 224 с.
45. Сухарева Л. А. Контролінг – основа управління бізнесом / Л. А. Сухарева. – Киев. : Эльга Ника-Центр, 2002. – 208 с.

46. Терещенко О. О. Фінансова санація та банкрутство підприємств : [навч. посіб.] / О. О. Терещенко. – К. : КНЕУ, 2000. – 412 с.
47. Тормоса Ю. Г. Ціни та цінова політика : [навч. посіб.] / Ю. Г. Тормоса. – К. : КНЕУ, 2001. – 122 с.
48. Філімоненков О. С. Фінанси підприємств : [навч. посіб.] / О. С. Філімоненков. – [2-ге вид., перероб. та доп.]. – К. : Кондор, 2005. – 400 с.
49. Фінансовий аналіз : [навч. посіб.] / М. Д. Білик, О. В. Павловська, Н. М. Притуляк, Н. Ю. Невмержицька. – [2-ге вид., без змін]. – К. : КНЕУ, 2007. – 592 с.
50. Фінанси підприємств : навч.-метод. посіб. для самост. вивч. дисц. / [Л. Д. Буряк, Є. В. Вакуленко, А. П. Куліш та ін.]. – К. : КНЕУ, 2003. – 165 с.
51. Фінанси підприємств : підручник / [А. М. Поддєрьогін, М. Д. Білик, Л. Д. Буряк та ін.]; кер. кол. авт. і наук. ред. проф. А. М. Поддєрьогін. – [7- ме вид., без змін]. – К. : КНЕУ, 2008 – 552 с.
52. Фінансовий менеджмент : [підручник] / кер. кол. авт. і наук. ред. проф. А. М. Поддєрьогін. – К. : КНЕУ, 2005 – 536 с.
53. Цал-Цалко Ю. С. Витрати підприємства / Ю. С. Цал-Цалко. – Київ. : ЦУЛ, 2002. – 655 с.
54. Цал-Цалко Ю. С. Фінансовий аналіз / Ю. С. Цал-Цалко. – К. : Центр учбової літератури, 2008. – 565 с.
55. Череп А. В. Фінансова санація та банкрутство суб'єктів господарювання : підручник / А. В. Череп. – К. : Кондор, 2006. – 380 с.
56. Шепітко Г. Ф. Контролінг : [посіб. для студ. економ. спец.] / Г. Ф. Шепітко. – К. : Вид-во Європейського ун-ту, 2005. – 136 с.
57. Шеремет А. Д. Методика фінансового аналізу / А. Д. Шеремет, Р. С. Сайфулін, Е. В. Негашев. – М. : ИНФРА-М, 2000. – 208 с.
58. Шило В. П. Аналіз фінансового стану виробничої та комерційної діяльності підприємства : [навч. посіб.] / В. П. Шило, Н. І. Верхоглядова. – К. : Кондор, 2005. – 238 с.
59. Шило В. П. Фінанси підприємств (за модульною системою навчання):

- [теоретико-практичний посіб.] / В.П. Шило – [2-ге вид.]. – К. : Кондор, 2011. – 328 с.
60. Ярошевич Н. Б. Фінанси підприємств : [навч. посіб.] / Н. Б. Ярошевич. – К., 2012. – 341 с.

9. Додатки

Додаток А

Зразок оформлення плану курсової роботи

ПЛАН

курсової роботи з дисципліни “ФІНАНСИ ПІДПРИЄМСТВ”

студента

група

*Тема:***АНАЛІЗ АКТИВІВ ПІДПРИЄМСТВА****ВСТУП****1. ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ АНАЛІЗУ АКТИВІВ ПІДПРИЄМСТВА**

1.1. Склад і структура активів підприємства

1.2. Інформаційні джерела аналізу активів підприємства

1.3. Показники стану та ефективності використання активів підприємства

2. АНАЛІЗ АКТИВІВ ПІДПРИЄМСТВА

2.1. Організаційно-економічна характеристика підприємства

2.2. Оцінка складу та структури необоротних активів підприємства

2.3. Аналіз оборотних активів підприємства

3. НАПРЯМКИ ПІДВИЩЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ ФОРМУВАННЯ ТА**ВИКОРИСТАННЯ АКТИВІВ ПІДПРИЄМСТВА****ВИСНОВКИ**

План затверджено: _____

(підпис наукового керівника)_____
(дата)

Зразок оформлення титульної сторінки курсової роботи

ЦЕНТРАЛЬНОУКРАЇНСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ТЕХНІЧНИЙ
УНІВЕРСИТЕТ
КАФЕДРА ФІНАНСІВ ТА ПЛАНУВАННЯ

КУРСОВА РОБОТА

з Фінансів підприємств
(назва дисципліни)

на тему: _____

Студента (ки) _____ курсу _____ групи
напряму підготовки _____
спеціальності _____

(прізвище та ініціали)

Керівник _____

(посада, вчене звання, науковий ступінь, прізвище та ініціали)

Національна шкала _____

Кількість балів: _____ Оцінка: ECTS _____

Члени комісії
